

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 15/2017 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan sivistysvaliokunnalle. Lausunnossaan SLL haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

Oppilas- ja opiskelijahuollon järjestäminen

SLL ei vastusta ratkaisua, jossa järjestämisvastuu kouluterveydenhuollosta siirtyy maakuntiin ja kunnille jää vastuu psykologi- ja kuraattoripalveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta. Tärkeintä on turvata oppilas- ja opiskelijahuolto kouluissa ja oppilaitoksissa toteutettavana lähipalveluna. Opiskeluhuollon kokonaisuutta suunnitellaan nykyisin oppilaitosten monialaisissa opiskeluhoitoryhmissä, joissa mukana ovat myös kunnan terveys- ja sosiaalipalvelujen edustajat. Järjestämisvastuun siirtämisestä huolimatta tämä yhteys oppilaitosten arkeen ei saa rikkoutua.

SLL muistuttaa, että Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa vuonna 2017 oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arvioinnin. Tätä arviointia tulee hyödyntää opiskelijahuoltoa kehitettäessä. Tämän lisäksi SLL vaatii, että sote- ja maakuntauudistuksen lapsiin ja nuoriin kohdistuvia vaikutuksia tulee arvioida uudistuksen koko valmistelun sekä toteutuksen ajan. Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten ja nuorten edun selvittämiseen.

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon järjestäminen

Kouluterveyskyselyn (2015) mukaan huonoksi tai keskinkertaiseksi terveytensä kokee 17 % lukiolaisista. On tärkeää, ettei opiskeluterveydenhuoltoon liittyvä osaaminen vähene tai hajoa eri kokonaisuuksien alle järjestämisvastuun siirron yhteydessä. Kunnilla on säilyttävä riittävät kannustimet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, vaikkeivät sosiaali- ja terveydenhuollon menot tai rahoitus enää kuntien budjeteissa näy.

Nykyisellään opiskeluterveydenhuollon palvelut toteutuvat monilla alueilla heikosti ja henkilöstömitoitussuosituksista jäädään kauas. Ongelmana on ennen kaikkea palveluiden pirstaleisuus ja aliresursointi, mikä aiheuttaa konkreettisen uhan monen nuoren hyvinvoinnille.

Oppilas- ja opiskeluterveydenhuollon saavutettavuus on toki parantunut vuoden 2012 jälkeen nopeasti. Lukioissa terveydenhoitajan palveluja oli lukuvuonna 2014-2015 saatavana 84 % lukioista. Sen sijaan lääkäripalveluja oli vain 37 % ja psykologipalveluja 57 % lukioista. Kunnat ovat tunnistaneeet vaikeudet järjestää oppilas- ja opiskeluhuoltoa: Kuntaliiton selvityksen (8/2015) mukaan 70 % kunnista ei pysty tarjoamaan palveluja oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä tavalla. SLL vaatii, että sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen opiskelijahuolto paranee ja jokaisessa lukioissa on täysipäiväinen terveydenhoitaja, koulukuraattori ja psykologi kuuttasataa opiskelijaa kohti, sekä täysipäiväinen lääkäri kahtatuhatta opiskelijaa kohti.

SLL pitää hyvänä, että oppilas- ja opiskeluhuolto on sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön 27.6.2016 päivätyssä linjauksessa päätetty jättää valinnanvapauden ulkopuolelle.

SLL muistuttaa, että myös ne sosiaali- ja terveystyöpalvelut, jotka ovat valinnanvapauden piirissä, ovat nuorille käyttäjille tärkeitä. Valinnanvapaus sosiaali- ja terveystyöpalveluissa ei saa heikentää sellaisten opiskelijoiden asemaa, jotka tarvitsisivat monialaisesti palveluja, mutta eivät itse syystä tai toisesta hakeudu niiden piiriin. Palveluiden saatavuudesta ja saavutettavuudesta on huolehdittava väestöryhmien erilaiset tarpeet huomioiden. Esimerkiksi haja-asutusalueilla asuvien nuorten tulee päästä yhdenvertaisesti palveluiden piiriin, vaikka joukkoliikenne ei olisi kattavaa. Uudistuksen tulee turvata lähipalvelut, ei heikentää niitä.

Kun tuottamisvastuuta jaetaan julkisen ja yksityisen sektorin välillä, syntyy rajapinta, jossa on oltava selkeästi sovittuna eri toimijoiden roolit, jotta asiakas saa tarvitsemansa palvelun ilman pompottelua. Asiakasta koskevan tiedon täytyy olla osapuolten käytössä, jotta laadukas hoito voidaan varmistaa. Rahoituksen täytyy olla selkeää ja määriteltyä, jotta palveluntuottajille ei synny mahdollisuutta valikoida vain sellaisia asiakkaita, jotka käyttävät vähän palveluja.

Nuorten osallisuus kuntatasolla ja maakuntatasolla

Nuorille täytyy tarjota vaikuttamisen keinoja, joissa vaikuttamisen mahdollisuudet ovat aitoja pelkän osallistumisen mielikuvan sijaan. Vaikuttamismahdollisuuksien on oltava yhdenvertaisia riippumatta alkuperästä, taustasta, sukupuolesta tai asuinpaikasta.

Esityksen mukaan maakunnan tulee asettaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi nuorisovaltuusto, jolle tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa maakunnan lasten ja nuorten palveluja koskevien palvelujen toteuttamisen kaikkiin vaiheisiin. SLL korostaa, että niin nuorisovaltuustojen kuin muidenkin nuoria edustavien vaikuttajaryhmien on oltava nuorten itsensä demokraattisesti valitsemia. Jotta maakunnalliset nuorisovaltuustot toimivat, on niiden jäsenille tarjottava koulutusta ja työkaluja.

Päätöksenteossa käytettävän kielen on oltava selkeää, etenkin kun uusi maakunta on monelle aikuisellekin epäselvä ja vaikeasti hahmotettava.

Lisäksi SLL muistuttaa, että opiskelijakunnat ovat lukiolaisten ensisijainen kuulemiskanava kunnassa. Opiskelijakunnat ovat voimavara, joita kunnan kannattaisi hyödyntää paremmin muun muassa koulutuksen ja nuorten palvelujen kehittämisessä ja arvioinnissa.

SLL kannustaa pilotoimaan sähköisiä palveluita etenkin opiskelijaterveydenhuollon sekä kouluterveydenhoidon alueella, sillä sähköiset välineet ovat nuorille luontevia käyttää. Nuorten osallisuus myös palveluita kehitettäessä on huomioitava. Nuoria tulee kuulla ja osallistuu heitä koskevien palveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.

SLL kannattaa äänestysikärajan ja ehdolle asettautumisen ikärajan laskemista 16 ikävuoteen kaikissa vaaleissa. Myös kansalais- ja kuntalaisaloitteen allekirjoittamisen ikäraja tulee laskea 16 ikävuoteen. Äänioikeuden laajentamisessa on kyse nuorten demokratiaoikeuksien toteutumisesta.

Nuorten työpajoissa ja ohjaamotoiminnassa nykyisin toteutuvan moniammatillisen yhteistyön tulevaisuus osana laajempaa nuorisotakuuta

Nuorisotakuun on koskettava yhdenvertaisesti kaikkia nuoria, kaikkialla Suomessa. Ilman opiskelupaikkaa jäänyt peruskoulun päättänyt, ylioppilas ja korkeakoulusta valmistunut, mutta työttömäksi jäänyt kaipaavat kaikki tukea ja uraneuvontaa.

Nuoret itse tuovat kyselyissä jatkuvasti esiin niin sanotun “yhden luukun periaatteen”, jonka mukaisesti nuori saa tarvitsemansa tuen ja palvelut yhdeltä ihmiseltä. Alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen Ohjaamo-palvelupisteet ovat vastanneet tähän tarpeeseen. Monialaisesti toimivat Ohjaamot ovat tarjonneet tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea ja ne ovat tuoneet yhteen eri hallinnonaloja sekä yhteistyötahoja.

Osana nuorisotakuuta SLL kannustaa opinto-ohjauksen parantamiseen erityisesti perusasteella ja toisella asteella. SLL kannattaa lukioden jälkiohjausvelvoitetta, jonka turvin myös uudet ylioppilaat voisivat halutessaan käyttää tutun lukion opinto-ohjauksen palveluita.

Nuorisotakuun on tuettava myös ilman opiskelupaikkaa jääneitä uusia ylioppilaita. Lukion jälkeen jatko-opintoihin hakee $\frac{3}{4}$ uusista ylioppilaista, mutta vain kolmannes hakijoista saa opiskelupaikan. SLL ehdottaa, että ilman jatko-opintopaikkaa jääneelle ylioppilaalle tarjotaan välivuoden ajaksi julkisin varoin (esim. koulutustili tai -seteli) mahdollisuus valitsemiinsa Avoimen yliopiston tai ammattikorkeakoulun opintoihin.

Tietojen saannin turvaaminen nuoria koskevassa moniammatillisessa työssä

Oppilas- ja opiskelijahuollon sekä kouluterveydenhuollon palvelujen suunnittelussa ja tiedon hyödyntämisessä tarvitaan tiivistä koordinaatiota sote-palveluja järjestävän alueen sekä kuntien välillä. Maakuntiin on välttämätöntä luoda rakenteet, jotka mahdollistavat oppilaitosten ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten välisen jatkuvan tiedonvälityksen, yhteisen suunnittelun sekä tavoitteiden seurannan.

Nuorten oikeusturvaa tulee parantaa osana rakenneuudistuksen jatkovalmistelua. SLL on ehdottanut oppilas- ja opiskelija-asiavaltuutetun viran perustamista. Valtuutetun tehtävänä olisi valvoa esi- ja perusopetuksen oppilaiden sekä opiskelijoiden hyvinvointia ja oikeusturvaa. Vaihtoehtoisesti nykyisiä opiskelijan oikeusturvaa käsitteleviä tahoja voisi koota yhteen päällekkäisen työn vähentämiseksi sekä koulutuksen laadun ja opiskelijoiden oikeusturvan parantamiseksi.

Helsingissä 12.6.2017

Suomen Lukiolaisten Liitto

Pietu Heiskanen
Puheenjohtaja

Saara Hyrkkö
Päsihteeri

Lisätietoja:

Sosiaalipoliittinen asiantuntija Katja Asikainen, 044 314 1324

katja.asikainen@lukio.fi